

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่านิติบุคคลได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากสภาพสังคมที่เจริญขึ้นทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่ขึ้น การดำเนินธุรกิจก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากเดิมที่มีการดำเนินธุรกิจในลักษณะที่เป็นบุคคลธรรมดาหรือมีการรวมกลุ่มขนาดเล็ก ได้กลายมาเป็นการรวมกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ มีการลงทุนหรือการระดมทุนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้การดำเนินธุรกิจนั้นได้ขยายตัว การรวมตัวกันเพื่อการดำเนินธุรกิจต่างๆ เหล่านี้กลายมาเป็นนิติบุคคลที่มีสภาพความเป็นบุคคล แยกออกมาจากตัวบุคคลธรรมดาที่รวมกลุ่มกัน การดำเนินงานในรูปแบบของนิติบุคคล กฎหมายได้รับรองการมีสิทธิของนิติบุคคลและในขณะเดียวกันก็มีการกำหนดหน้าที่ควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้การดำเนินธุรกิจของนิติบุคคลสามารถส่งผลกระทบต่อสาธารณะหรือสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา และยิ่งนิติบุคคลมีขนาดใหญ่มากขึ้นเท่าไรก็อาจเป็นไปได้ว่าการดำเนินธุรกิจหรือกิจการอาจส่งผลกระทบต่อหรือเกิดความเสียหายแก่สังคมเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นหากการดำเนินงานทางธุรกิจแล้วก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่นหรือสังคมแล้วนิติบุคคลซึ่งมีฐานะเป็นบุคคลอีกคนหนึ่งแยกจากบุคคลธรรมดา จะต้องรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำความผิดหรือไม่ อย่างไร

ในอดีตปัญหาดังกล่าวได้เกิดข้อโต้แย้งขึ้นในทางนิติศาสตร์ ซึ่งทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยต่างได้ให้เหตุผลสนับสนุนข้อโต้แย้งของตนไว้ในหลายๆประเด็นด้วยกัน แต่ปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ได้ข้อสรุปแล้วว่า นิติบุคคลสามารถมีความรับผิดชอบในทางอาญาได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากการยอมรับให้นิติบุคคลสามารถมีความรับผิดชอบในความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยเจตนา ทั้งนี้หลายประเทศได้พัฒนาทฤษฎีต่างๆขึ้นเพื่อให้มีความครอบคลุมความรับผิดชอบของนิติบุคคล หรือบางประเทศก็มีการนำเอาหลักการของกฎหมายต่างประเทศมาปรับใช้ผ่านนิติวิธีของระบบกฎหมายของตนเอง หลายประเทศได้กำหนดให้ถือเอาการกระทำและเจตนาของผู้แทนนิติบุคคลเป็นเหตุให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบสำหรับความผิดที่ต้องการเจตนาเป็นองค์ประกอบ แต่บางประเทศก็มีแนวคิดที่ให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่น ซึ่งอาจหมายรวมถึงลูกจ้าง

พนักงาน ซึ่งมีลักษณะคล้ายความรับผิดชอบในทางแพ่งมาใช้ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ทำให้สามารถลงโทษนิติบุคคลในความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยเจตนาได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของนิติบุคคลในการดำเนินกิจการต่างๆ ไม่เพียงแต่ทำให้มีการกระทำผิดโดยเจตนาเท่านั้น หากแต่การละเลยหรือการกระทำที่ไม่ได้มาตรฐานในการบริหารจัดการนิติบุคคลเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสังคมเป็นอย่างมาก ซึ่งการละเลย ขาดความระมัดระวังหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นความประมาทในการดำเนินการของนิติบุคคลนับวันจะมีมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น กรณีเหตุการณ์รถบรรทุกก๊อชเกิดอุบัติเหตุพลิกคว่ำเป็นเหตุให้ประชาชนเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก จากการตรวจสอบพบว่าสาเหตุของความเสียหายเป็นจำนวนมากในครั้งไม่ได้เกิดจากความประมาทของพนักงานขับรถซึ่งเป็นลูกจ้างของบริษัทเพียงอย่างเดียว แต่ส่วนหนึ่งมาจากการที่กรรมการผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ในการติดตั้งถังก๊อช จึงเป็นผลให้ก๊อชเกิดรั่วไหลได้ง่ายและมากกว่าปกติ จากกรณีดังกล่าวจึงเกิดเป็นประเด็นปัญหาขึ้นมาว่าหากความเสียหายเกิดจากการกระทำโดยประมาท หรือความผิดพลาดในการควบคุมดูแลหรือการบริหารจัดการของนิติบุคคล การบริหารกิจการโดยประมาท หรือผิดพลาดต่ำกว่ามาตรฐานดังกล่าวแล้วเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายแล้วควรเป็นเหตุให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบในทางอาญาด้วยหรือไม่ และหากต้องรับผิดชอบแล้วจะมีการนำหลักการใดมาปรับใช้ในการพิจารณาความรับผิดชอบเพื่อให้เหมาะสมและครอบคลุมกับลักษณะการประกอบกิจการหรือการดำเนินการของนิติบุคคลในปัจจุบัน และในการพิจารณาลงโทษนิติบุคคลนั้นควรมีแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายอย่างไรเพื่อให้สามารถลงโทษนิติบุคคลได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องศึกษากันไป

1.1.1 ความรับผิดทางอาญาโดยประมาทของนิติบุคคล

ความรับผิดทางอาญาโดยประมาทของนิติบุคคลเป็นประเด็นที่ควรศึกษาและพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากว่าในปัจจุบันการดำเนินกิจการต่างๆ ที่เกิดจากการขาดความระมัดระวังในการดำเนินงาน หรือบกพร่องในการบริหารจัดการได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นจำนวนมาก อันตรายที่เกิดจากการกระทำโดยการขาดความระมัดระวังดังกล่าวอาจมีตั้งแต่ระดับน้อย คือ ความเสียหายต่อทรัพย์สินที่มีมูลค่าน้อย จนถึงความเสียหายที่เกิดต่อชีวิต ร่างกาย กรณีที่เกิดขึ้นในประเทศไทยก็คือกรณีที่รถขนส่งก๊อชประสบอุบัติเหตุพลิกคว่ำทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก ซึ่งดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความเสียหายมากในครั้งนี้นี้สืบเนื่องมาจากการบริหารจัดการที่ไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาจึงเกิดขึ้นมาว่าในกรณีนี้นิติบุคคลสามารถรับผิดในทางอาญาที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทได้หรือไม่ ปัญหาดังกล่าวในปัจจุบันหลายประเทศได้มีการยอมรับและได้มีการบัญญัติกฎหมายให้นิติบุคคลต้องรับผิดในทางอาญาที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทไว้อย่างชัดเจน เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น ประเทศต่างๆ เหล่านี้ ได้มีการพัฒนาทฤษฎีต่างๆ เพื่อนำมาปรับใช้เพื่อขยายความรับผิดของนิติบุคคลให้ครอบคลุมขึ้น ในบางประเทศเช่นอังกฤษมีความเห็นว่ารานอกเหนือจากการที่นิติบุคคลต้องรับผิดคดีใช้ค่าเสียหายในทางแพ่งซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาผู้เสียหายแล้วนิติบุคคลควรต้องรับโทษทางอาญาในความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ความคุ้มครองชีวิต อนามัยของประชาชน และเพื่อให้นิติบุคคลต้องมีความรับผิดชอบและความระมัดระวังในการดำเนินกิจการของตนเองมากขึ้น ซึ่งแม้ว่าไม่สามารถนำตัวนิติบุคคลมาประหารชีวิต จำคุก หรือกักขังได้ แต่ก็ได้กำหนดให้นิติบุคคลอาจต้องรับโทษโดยการปรับเงินโดยไม่กำหนดอัตราปรับขั้นสูงไว้ ซึ่งเป็นโทษที่เหมาะสมและสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของการลงโทษนิติบุคคลในทางอาญาอีกด้วย

แต่สำหรับประเทศไทยปัญหาที่ว่านิติบุคคลสามารถรับผิดในทางอาญาที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทหรือไม่ พิจารณาจากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาแล้วจะเห็นว่ายังไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนที่จะสามารถลงโทษนิติบุคคลในฐานะความผิดดังกล่าวได้ แต่จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏจะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งศาลฎีกาในคำพิพากษาฎีกาที่ 3446/2537 ได้พิพากษาลงโทษนิติบุคคลซึ่งเป็นบริษัทดังกล่าวในความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามมาตรา 291 จากคำพิพากษาฎีกานี้ทำให้ปรากฏแนวความเห็นของศาลว่านิติบุคคลสามารถมีความรับผิดในความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทได้ ซึ่งมีลักษณะเดียวกับที่หลายๆ ประเทศได้ให้การยอมรับแล้ว แต่ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ เมื่อได้พิจารณาบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาของไทยจะพบว่าบัญญัติไว้เพื่อลงโทษบุคคลธรรมดาเท่านั้น เนื่องจากการบัญญัติในขณะนั้นไม่ได้มีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษนิติบุคคลในฐานะความผิดนี้แต่อย่างใด ประเด็นปัญหาสำหรับประเทศไทย คือ ปัจจุบันหลายๆ ประเทศได้มีการยอมรับแล้วว่านิติบุคคลสามารถมีความรับผิดทางอาญาในความผิดเกี่ยวกับความประมาทได้ ดังนั้นแนวทางของกฎหมายไทยในความผิดฐานดังกล่าวควรจะเป็นจะเป็นไปในแนวทางใด ทั้งนี้หากเห็นควรให้ต้องรับผิดแล้วกระบวนการแก้ไขปัญหา

ควรดำเนินการอย่างไรจึงจะมีความถูกต้องตามนิติวิธีของระบบกฎหมายไทย และขอบเขตหรือหลักเกณฑ์ในเรื่องความรับผิดชอบที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบันนั้นมีความเหมาะสมหรือครอบคลุมเพียงพอสำหรับความผิดฐานนี้หรือไม่

1.1.2 ขอบเขตหรือหลักเกณฑ์ของความรับผิด

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3446/2537 ซึ่งในคดีนี้สรุปได้ว่า “โจทก์ฟ้อง บริษัท อุตสาหกรรมแก๊สสยาม จำกัด ซึ่งเป็นนิติบุคคลมีวัตถุประสงค์ในการซื้อขายถังก๊าซ และเคมีภัณฑ์ เป็นจำเลยที่ 1 และฟ้องกรรมการผู้จัดการเป็นจำเลยที่ 2 ซึ่งจำเลยที่ 1 ถูกฟ้องในความผิดเกี่ยวกับการกระทำโดยประมาทในหลายฐานรวมทั้งฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ศาลได้พิพากษาว่าการกระทำของจำเลย ที่ 1 เป็นการกระทำโดยประมาทปราศจากความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ของผู้ประกอบกิจการการค้าก๊าซ จึงพิพากษาให้จำเลยที่ 1 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 ลงโทษปรับจำเลยที่ 1 เป็นจำนวนเงิน 20,000 บาท”

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ศาลฎีกาได้วินิจฉัยให้นิติบุคคลรับผิด เนื่องจากจำเลยได้กระทำโดยประมาทปราศจากความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ของผู้ประกอบกิจการการค้า ซึ่งเป็นการวินิจฉัยความประมาทโดยใช้มาตรฐานความระมัดระวังตามมาตรา 59 วรรค 4 แห่งประมวลกฎหมายอาญาที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำโดยประมาทของบุคคลธรรมดา ทั้งนี้ หากพิจารณาจากตัวนิติบุคคลแล้ว นิติบุคคลเป็นบุคคลที่สมมติขึ้นโดยกฎหมาย จึงไม่สามารถรับรู้หรือแสดงเจตนาหรือความประมาทได้ด้วยตนเอง นิติบุคคลต้องแสดงสิ่งต่างๆเหล่านี้ผ่านทางบุคคลธรรมดา ซึ่งในส่วนของ การแสดงเจตนา ศาลฎีกาได้มีการพิพากษาไว้เป็นบรรทัดฐานว่า นิติบุคคลสามารถมีความรับผิดในทางอาญาได้ โดยให้อะไรคือการแสดงเจตนาของผู้แทนเป็นการแสดงเจตนาของนิติบุคคล ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 787-788/2506 ซึ่งมีลักษณะเป็นการนำเอาหลัก Identification Doctrine ของคอมมอนลอว์มาปรับใช้ หลักการนี้กำหนดให้พิจารณาความรับผิดของนิติบุคคลโดยให้พิจารณาความผิดที่ตัวผู้แทนซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นพื้นฐานแล้วเชื่อมโยงไปสู่ความรับผิดของนิติบุคคล ซึ่งศาลได้นำหลักการนี้มาปรับใช้โดยผ่านหลักเกณฑ์ในกฎหมายแพ่งเรื่องความประสงค์ของนิติบุคคล ซึ่งเมื่อได้วิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3446/2537 แล้ว อาจเป็นไปได้ว่าศาลอาจนำเอาหลักการวินิจฉัยเทียบเคียงมาจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 787-788/2506 เช่นเดียวกัน หากแต่ก็ยังไม่ชัดเจนนักว่าจะสามารถปรับใช้กันได้อย่างถูกต้อง

หรือไม่ เนื่องจากความประมาทนั้นแตกต่างจากเจตนาจึงไม่สามารถเทียบเคียงผ่านหลักในเรื่องความประสงคฺของนิติบุคคลได้ ดังนั้นเมื่อประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าให้พิจารณาความประมาทของนิติบุคคลอย่างไร หรือให้ดูจากการกระทำของบุคคลใด การที่ศาลได้พิพากษาให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบในความผิดที่เกิดจากความประมาทนั้นจึงเกิดปัญหาว่าศาลนำได้นำหลักเกณฑ์ทางกฎหมายใดมาปรับใช้

ทั้งนี้ ความหมายของความประมาท ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรค 4 ได้บัญญัติไว้ว่า “การกระทำโดยประมาท ได้แก่การทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้เพียงพอไม่” จากคำนิยามความประมาทนี้เป็นการบัญญัติถึงความประมาทของบุคคลธรรมดา โดยมีมาตรฐานหรือหลักเกณฑ์ในการใช้ความระมัดระวัง คือ “วิสัย” และ “พฤติการณ์” ดังนั้นหากนำหลักในเรื่องความประสงคฺของนิติบุคคลในทางแพ่ง หรือหลักตามคำพิพากษาฎีกาที่ 787-788/2506 ที่ให้พิจารณาความรับผิดชอบของนิติบุคคลในความผิดที่ต้องการเจตนาโดยถือเอาการกระทำและเจตนาของผู้แทนในการวินิจฉัย ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับหลักการ Identification Doctrine ตามกฎหมายคอมมอนลอว์ มาปรับใช้สำหรับกรณีความประมาทของนิติบุคคลแล้ว ขั้นตอนการพิจารณาถึงความรับผิดชอบความประมาทของนิติบุคคลศาลต้องเริ่มจากการพิจารณาความประมาทของผู้แทนตามมาตรฐานความระมัดระวัง คือ วิสัย และพฤติการณ์ ซึ่งความหมายของวิสัยตามคำอธิบายในตำรา หมายถึงสภาพภายในตัวบุคคล เช่น อายุ เพศ ประสบการณ์ ซึ่งในแต่ละคนมีความแตกต่างและอาจเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้แทน ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดานั้นอาจหลุดพ้นความรับผิดได้ หากได้กระทำไปตามมาตรฐานเดียวกับบุคคลที่อยู่ในวิสัยเดียวกับตนเอง หรือบางกรณีอาจไม่มีพยานหลักฐานที่ชัดเจนที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้บริหาร หรือผู้แทนมีความประมาทแล้ว ก็อาจเป็นเหตุที่ทำให้นิติบุคคลหลุดพ้นความรับผิด ดังนั้นหลักการที่ให้พิจารณาความผิดที่ตัวบุคคลธรรมดาเป็นพื้นฐานแล้วเชื่อมโยงไปสู่ความรับผิดของนิติบุคคลนั้นเป็นหลักการที่ครอบคลุมเพียงพอแล้วหรือไม่

ทั้งนี้เมื่อได้ศึกษาความรับผิดทางอาญาโดยประมาทของนิติบุคคลของประเทศอังกฤษแล้วพบว่า ประเทศอังกฤษได้มีการออกพระราชบัญญัติ Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act 2007 ออกมาบังคับใช้แก่นิติบุคคลที่กระทำความผิดโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ซึ่งในพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการขยายขอบเขตของความรับผิดในความผิดฐานนี้กว้างขึ้น เนื่องจากเห็นว่าหากต้องมีการพิสูจน์ความรับผิดทางอาญาโดยประมาทของนิติบุคคลโดยต้องพิสูจน์ความผิดของตัวผู้แทนว่าได้กระทำโดยประมาทหรือไม่ตามหลัก

คอมมอนลอว์มาเป็นพื้นฐานแล้ว อาจไม่ครอบคลุมในบางกรณี จึงได้มีการกำหนดให้นำหลัก Management Failure มาใช้ ซึ่งจะทำให้การพิจารณาความผิดนั้นเพียงแต่เป็นการบริหารจัดการระดับสูงที่ผิดพลาด ล้มเหลวขององค์กร แล้วทำให้มีการเสียชีวิตเกิดขึ้น ก็เป็นความผิด เท่ากับเป็นการมองที่ภาพรวมของนิติบุคคลโดยอาจพิจารณารวมถึงแนวคิด ทศนคติ นโยบายของนิติบุคคล ไม่ได้พิจารณาที่ตัวผู้แทนเอง นิติบุคคลก็มีความรับผิดชอบได้ ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้อาจมีบางส่วนที่เหมือนและอาจมีบางส่วนที่แตกต่างจากหลักเกณฑ์ของกฎหมายไทย หากได้มีการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องนี้แล้วเห็นว่าอาจมีบางส่วนที่อาจนำมาปรับใช้ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไทยได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ประเทศฝรั่งเศสซึ่งใช้ระบบซีวิลลอว์ก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้มีการยอมรับในเรื่องความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล ทั้งความผิดที่ต้องการเจตนาและความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาท โดยได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติหลักเกณฑ์ทั่วไปในเรื่องความผิดทางอาญาของนิติบุคคลไว้อย่างชัดเจน จะเห็นได้ว่าทั้งสองประเทศได้มีการนำความผิดฐานนี้มาบังคับใช้โดยผ่านกระบวนการหรือนิติวิธีตามแต่ละระบบกฎหมายของแต่ละประเทศที่ใช้อยู่ จึงทำให้การลงโทษนิติบุคคลในความผิดฐานนี้เป็นไปอย่างถูกต้องและสามารถลงโทษได้อย่างเหมาะสม แต่ในส่วนของประเทศไทย การบังคับใช้กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนิติบุคคลในปัจจุบันพบว่าเป็นไปอย่างไม่ถูกต้อง ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดขึ้นกับการลงโทษนิติบุคคลในหลายฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาในส่วนนี้จึงควรที่จะศึกษาถึงการปรับใช้กฎหมายให้ถูกต้องตามนิติวิธีของระบบกฎหมายของไทยด้วย

1.1.3 นิติวิธีในการปรับใช้

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทนั้น เป็นความผิดที่ต่างประเทศให้ความสำคัญจึงได้มีการศึกษา พัฒนา และได้บัญญัติกฎหมายเพื่อออกใช้บังคับ ซึ่งในส่วนของประเทศไทยเองก็ควรจะเป็นเช่นนั้น แต่เมื่อได้มีคำพิพากษากฎีกาที่ 3446/2537 ที่ศาลได้พิพากษาให้นิติบุคคลรับผิดชอบตามมาตรา 291 นั้น จะเห็นว่าหากนำหลักกฎหมายประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะสามารถปรับใช้ลงโทษได้อย่างถูกต้องเนื่องจากเป็นกรณีที่กฎหมายได้บัญญัติให้ลงโทษนิติบุคคลในฐานความผิดนี้ไว้ และนอกจากนั้นในส่วนของโทษก็สามารถลงโทษนิติบุคคลได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย แต่เมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทยในปัจจุบัน ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปรับใช้สำหรับ

ความผิดฐานนี้ คือ ยังไม่มีกฎหมายมารองรับ เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้มีการบัญญัติให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบในความผิดฐานดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน และไม่สามารถนำหลักเรื่องความประสงค์ของนิติบุคคลในทางแพ่งมาเทียบเคียงได้ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น นอกเหนือจากปัญหาดังกล่าวแล้วพบว่ายังเกิดปัญหาในเรื่องโทษที่ไม่เหมาะสมสำหรับนิติบุคคล เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดบุคคลที่ต้องรับโทษไว้คือ “ผู้ใด” ซึ่งแม้ว่าศาลฎีกาจะได้เคยมีคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานไว้ว่า คำว่า “ผู้ใด” นั้นให้หมายความรวมถึง “นิติบุคคล” ด้วยก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาเรื่องโทษแล้วจะเห็นว่าไม่ได้กำหนดโทษที่เหมาะสมไว้ จึงเป็นไปได้ว่าเจตนารมณ์ในการร่างกฎหมายในขณะนั้นไม่ได้ต้องการที่จะลงโทษแก่นิติบุคคลเป็นการทั่วไป ดังนั้น เมื่อศาลได้พิพากษาให้นิติบุคคลรับผิดชอบแล้ว จะเห็นได้ว่า ศาลจะลงโทษได้เฉพาะเท่าที่จะลงได้เท่านั้น คือ การปรับด้วยจำนวนเงินเพียง 20,000 บาท ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการลงโทษนี้ไม่อาจตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษนิติบุคคลในทางอาญาได้ เนื่องจากการลงโทษนิติบุคคลในทางอาญาต้องเป็นการลงโทษเพื่อให้กระทบต่อสิ่งที่นิติบุคคลนั้นหวงแหน เช่น ชื่อเสียง ทรัพย์สิน เป็นต้น

ทั้งนี้เมื่อได้พิจารณาแล้วพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการใช้นิติวิธีที่ไม่ถูกต้องในการปรับใช้กฎหมาย เนื่องจากว่าระบบกฎหมายไทยฝ่ายนิติบัญญัติเป็นฝ่ายที่พิจารณาออกกฎหมาย ศาลมีหน้าที่ปรับใช้กฎหมายที่มีอยู่อย่างถูกต้องและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ดังนั้นจากการบังคับใช้กฎหมายในการลงโทษนิติบุคคลดังกล่าว จึงทำให้เกิดปัญหาที่ว่า การลงโทษนิติบุคคลในความผิดตามมาตรา 291 นั้น เป็นการลงโทษโดยไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนมารองรับและกฎหมายและไม่ได้มีการกำหนดโทษที่เหมาะสมไว้สำหรับความผิด

แต่จากที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า ทั้งประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ และประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ ในหลายประเทศได้มีการกำหนดความผิดฐานนี้ไว้ และแต่ละประเทศก็ได้มีการกำหนดโทษที่จะลงแก่นิติบุคคลไว้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลให้ศาลที่ทำหน้าที่ปรับใช้กฎหมายสามารถปรับใช้กฎหมายได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน ตามบทบัญญัติกฎหมายที่มีอยู่ได้ ทั้งที่ประเทศเหล่านี้เป็นประเทศที่มีนิติวิธีทางกฎหมายที่ต่างกันแต่กลับสามารถปรับใช้กฎหมายผ่านระบบนิติวิธีของตนเองได้อย่างเหมาะสม จึงควรที่จะได้ศึกษาถึงนิติวิธีของทั้งสองระบบว่า มีการนำความผิดฐานนี้มาปรับใช้ให้เหมาะสมถูกต้องตามนิติวิธีทางกฎหมายของประเทศได้อย่างไร

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ไม่ได้มุ่งหาข้อสรุปในส่วนที่ว่า นิติบุคคลสามารถรับผิดชอบในการกระทำโดยประมาทได้หรือไม่ เนื่องจากพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศและแนวคำวินิจฉัยของศาลไทยแล้วมีความเห็นในลักษณะทำนองเดียวกันว่านิติบุคคลนั้นสามารถรับผิดชอบจากการกระทำโดยประมาทได้ วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงมุ่งเน้นในการหาข้อสรุปถึงหลักการที่ควร

นำมาปรับใช้ และหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมในการวินิจฉัยการกระทำโดยประมาทของนิติบุคคลว่าควรมีลักษณะเป็นเช่นไร และโทษที่ควรลงแก่นิติบุคคลนั้นควรมีลักษณะเป็นอย่างไร อีกทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้นิติวิธีในการใช้กฎหมายในเรื่องความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลรวมถึงแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อสรุปและแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้กับระบบกฎหมายไทย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงประวัติ ความเป็นมา และเหตุผลที่จำเป็นต้องให้มีการกำหนดความรับผิดทางอาญาโดยประมาทของนิติบุคคล
2. เพื่อศึกษาถึงลักษณะของการกำหนดฐานความผิดให้นิติบุคคลรับผิดจากการกระทำโดยประมาทของต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาถึงลักษณะของความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลจากการกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทย
4. เพื่อศึกษาถึงนิติวิธีที่ใช้ในระบบกฎหมายในความผิดทางอาญาของนิติบุคคล
5. เพื่อศึกษาและหาข้อสรุปในการปรับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความผิดทางอาญาที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทของนิติบุคคลได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
6. เพื่อเสนอแนะแนวทาง และการนำมาปรับใช้กับบทกฎหมายในประเทศไทยในอนาคต

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1. ลักษณะความรับผิดทางอาญาโดยประมาทของนิติบุคคลตามกฎหมายไทยและ Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act 2007 ของประเทศอังกฤษแตกต่างกัน ทั้งนี้กฎหมายไทยปัจจุบันไม่ได้บัญญัติรองรับความรับผิดฐานประมาทของนิติบุคคลไว้อย่างชัดเจน และอาจมีลักษณะเป็นการพิจารณาความประมาทของผู้แทนตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาปรับใช้ โดยเน้นการพิจารณาความผิดไปที่ความประมาทของผู้แทน ซึ่งต้องพิจารณาตาม มาตรา 59 วรรค 4 แห่งประมวลกฎหมายอาญา แต่ลักษณะของประเทศอังกฤษนั้นได้ขยายขอบเขตการพิจารณาไปที่ภาพรวมของการบริหารจัดการองค์กร วัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้ครอบคลุมความรับผิดมากขึ้น

2. มาตรฐานหรือหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาความรับผิดของบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลในความผิดอาญาโดยประมาทของประเทศอังกฤษนั้นแตกต่างกัน และมีความครอบคลุมความรับผิดของนิติบุคคลมากขึ้น ส่วนมาตรฐานหรือหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความรับผิดของนิติบุคคลตามกฎหมายไทยยังไม่มี ความชัดเจน และครอบคลุมเพียงพอ

3. เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ ซึ่งถือการตีความจากกฎหมายลายลักษณ์อักษร ดังนั้นการพิจารณาลงโทษนิติบุคคลในฐานความผิดที่ไม่ได้กำหนดไว้ให้นิติบุคคลรับผิดนั้น ถูกต้องหรือไม่ ซึ่งการพิจารณาลงโทษนิติบุคคลในฐานความผิดฐานใดนั้น ต้องลงโทษในความผิดที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ และโทษที่จะลงแก่นิติบุคคลนั้นต้องเหมาะสมแก่นิติบุคคล

4. นิติวิธีในการปรับใช้กฎหมายที่ถูกต้องตามระบบกฎหมายเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การลงโทษนิติบุคคลนั้นเป็นไปได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาโดยประมาทของนิติบุคคลทั้งของกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งในส่วนของกฎหมายไทยนั้นจะมุ่งเน้นศึกษาปัญหาจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3446/2537 และหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้อง โดยจะศึกษาเปรียบเทียบกับ Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act 2007 ของประเทศอังกฤษ และกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส ทั้งนี้จะได้ศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของความผิดในฐานนี้ และการกำหนด การพิจารณา และการกำหนดโทษ

นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงการปรับใช้กฎหมายในความผิดฐานนี้ในประเทศไทย ว่ามีความถูกต้องตรงตามนิติวิธีที่บังคับใช้อยู่หรือไม่ และศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนิติวิธีที่ต่างประเทศนำมาปรับใช้ ที่ทำให้การลงโทษเป็นไปได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อนำมาปรับใช้ในประเทศต่อไป

1.5 วิธีการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จัดทำโดยการค้นคว้าและวิจัยจากหนังสือทางวิชาการต่างๆ เอกสาร ตลอดจนบทความภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บทความในวารสาร แนวคำพิพากษา

ตลอดจนบทความในเอกสารข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมารวบรวมและวิเคราะห์ให้เป็นระบบ เพื่อทำการศึกษาหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงประวัติ ความเป็นมา และเหตุผลที่จำเป็นต้องให้มีการกำหนดความรับผิดทางอาญาโดยประมาทของนิติบุคคล
2. ทำให้ทราบถึงลักษณะของการกำหนดฐานความผิดให้นิติบุคคลรับผิดจากการกระทำโดยประมาทของต่างประเทศ
3. ทำให้ทราบถึงลักษณะของความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลจากการกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทย
4. ทำให้ทราบถึงนิติวิธีที่ใช้ในระบบกฎหมายในความผิดทางอาญาของนิติบุคคล
5. ทำให้ได้ข้อสรุปในการปรับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความผิดทางอาญาที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทของนิติบุคคลได้อย่างถูกต้องตามนิติวิธีและเหมาะสม
6. ทำให้ทราบถึงแนวทาง และการนำมาปรับใช้กับบทกฎหมายในประเทศไทยในอนาคต